

Євген Євгенович ІОНІН

доктор економічних наук,
професор,
професор кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
E-mail: ionin.iyy@donnu.edu.ua

Лілія Олександрівна ТАРАСЕНКО

аспірантка,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
E-mail: l.tarasenko@donnu.edu.ua

**КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА
СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ: АНАЛІЗ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ**

Іонін, Є. Є. Корпоративна соціальна відповідальність як запорука стабільного розвитку: аналіз підприємств нафтогазової галузі [Текст] / Євген Євгенович Іонін, Лілія Олександрівна Тарасенко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. – Том 28. – № 2. – С. 145-154. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Особливе місце, з огляду на сучасну стратегію розвитку економіки України, належить соціальній відповідальності бізнесу, яка передбачає таке спрямування діяльності підприємства, яке враховує не тільки особисті інтереси компанії, а і потреби суспільства. Продовження євроінтеграційних процесів, вихід компаній на міжнародні ринки потребують від суб'єктів господарювання відповідної відкритості та прозорості, висвітлення напрямків реалізації мети підприємства, інструментів, за яких досягається така мета. Багатогранний характер взаємозв'язків, що виникають у процесі господарювання обумовлюють існування значного впливу на внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства. Особливої актуальності набувають питання щодо корпоративної соціальної відповідальності підприємств загальносуспільного призначення, які, зокрема, входять до нафтогазової галузі. У статті проаналізовано сучасний стан провадження соціально відповідальної діяльності на закордонних та вітчизняних підприємствах нафтогазової галузі. Досліджено складові корпоративної соціальної відповідальності та їх вплив на функціонування підприємства та на задоволення суспільних потреб. Соціально відповідальна діяльність має позитивний характер, проте водночас існують певні бар'єри реалізації стратегії у рамках зазначеної діяльності, серед яких основним є питання фінансування, що потребує від підприємства належного планування та аналізу витрат на соціально відповідальне ведення бізнесу. Акцентовано увагу на необхідності плануванні та оцінці програм корпоративної соціальної відповідальності. На прикладі підприємства, яке надає послуги з транспортування газу, проведено SWOT-аналіз, який є одним із інструментів отримання інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність; нафтогазова галузь; стратегія розвитку; інклюзивна економіка; аналіз соціально відповідальної діяльності; складові соціальної відповідальності; міжнародний стандарт; SWOT-аналіз.

Yevhen Yevhenovych IONIN

Doctor of Sciences (Economics),
Professor,
Department of Accounting, Analysis and Audit,
Vasyl' Stus Donetsk National University

Liliia Oleksandrivna TARASENKO

PhD Student,
Vasyl' Stus Donetsk National University
E-mail: l.tarasenko@donnu.edu.ua

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AS A KEY OF STABLE DEVELOPMENT: ANALYSIS OF THE ENTERPRISES OF OIL AND GAS INDUSTRY

Abstract

Social responsibility of business takes a special place in the terms of modern development strategy of the economy of Ukraine. This responsibility suggests such direction of the enterprise activity, which takes into account not only the personal interests of the company, but also the needs of society. The continuation of European integration processes, the exit of companies into international markets require from the business entities appropriate openness and transparency, coverage of the goals of achieving the goal of the enterprise, the tools at which such a goal is achieved. The multidimensional nature of links, which are arising during the operational activity, leads to the existence of significant impact on the internal and external environment of the enterprise. Issues of corporate social responsibility of public-interest enterprises, which, in particular, are part of the oil and gas industry, are of particular relevance. The article analyses the current state of carrying out socially responsible activity at foreign and domestic enterprises of the oil and gas industry. The components of corporate social responsibility and their impact on the enterprise` functioning and on satisfaction of social needs are investigated. The socially responsible activity has positive nature, however, at the same time, there are certain barriers of the strategy` implementation within the framework of the mentioned activity, among which financing is a key issue that requires the enterprise to properly plan and analyse the costs of socially responsible doing business. The need for planning and evaluating corporate social responsibility programs is highlighted in the article. Using the example of gas transportation enterprise, the SWOT-analysis as an instrument of obtaining information for justified decision-making is reviewed.

Keywords: *corporate social responsibility; oil and gas industry; development strategy; inclusive economy; analysis of socially responsible activities; components of social responsibility; international standard; SWOT-analysis.*

JEL classification: L20, M14, M21

Вступ

На сучасному етапі розвитку України щораз більшу увагу звертають на пошук шляхів забезпечення постійного розвитку країни. Національна система цілей сталого розвитку ґрунтується на комплексі напрямків досягнення стабільності, серед яких додаткової уваги потребують питання, пов'язані з соціальною відповідальністю бізнесу як складової частини ефективності підприємств з урахуванням потреб середовища, у якому функціонує підприємство. В Україні розроблена національна система Цілей сталого розвитку, яка, серед іншого, ґрунтується на таких напрямках: добробут та здоров'я населення, інноваційний розвиток економіки, відповідальне та ефективне споживання природних ресурсів.

Соціальна відповідальність бізнесу є обумовленою необхідністю часу з огляду на євроінтеграційні процеси. Дослідженню цього питання присвячена низка національних та іноземних наукових робіт. Ролі соціальної відповідальності присвячено дослідження глобальної компанії Business for Social Responsibility, яка презентувала звіт «Майбутній стабільний бізнес». Міжнародною організацією зі стандартизації опубліковано звіт за результатами проекту впровадження соціальної відповідальності на підприємствах країн, що розвиваються. Питанням доцільності та особливостей корпоративної соціальної відповідальності присвячені роботи вітчизняних науковців, серед яких Ковальчук Н. В., Комарова К. В, Косар Н. С., Кузьо Н. Є., Пилипенко В. М. Однак подальшого дослідження потребують питання впровадження соціальної відповідальності підприємствами України у зіставленні між собою та досвідом іноземних країн.

Мета статті

Метою статті є дослідження питань місця та ролі корпоративної соціальної відповідальності у загальній стратегії підприємства, аналіз соціальної відповідальності підприємств нафтогазової галузі для подальшої розробки механізму впровадження соціальної відповідальності з огляду на багатогранний характер наслідків для господарюючого суб'єкта.

Виклад основного матеріалу дослідження

Напрями досягнення певного рівня стабільності країни пов'язані між собою, отже, певна мета буде досягнута за умови впровадження комплексних заходів, які реалізуються як на загальнодержавному рівні, так і на рівні кожного окремого підприємства, яке є складовою економіки країни. Будь-який суб'єкт господарювання прагне досягти ефективності та стабільності у своїй діяльності. Враховуючи те, що підприємство функціонує не самостійно, а у певному середовищі, важливою ланкою між підприємством та результатом його діяльності є взаємодія із суспільством у широкому колі питань, таких, як екологія, права людини, розвиток інновацій тощо, врахування яких у процесі провадження діяльності формують поняття корпоративної соціальної відповідальності.

Корпоративна соціальна відповідальність – поняття, яке охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з діяльністю господарюючих суб'єктів. У таблиці 1 наведені підходи до визначення змісту корпоративної соціальної відповідальності.

Таблиця 1. Підходи до визначення поняття «корпоративна соціальна відповідальність»

№ з/п	Зміст поняття «корпоративна соціальна відповідальність»	Джерело
1.	Корпоративна соціальна відповідальність – це вільний вибір компанії на користь зобов'язання підвищувати добробут суспільства, реалізуючи відповідні підходи до ведення бізнесу і виділяючи корпоративні ресурси.	Котлер, Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. Лі; Пер. з англ. С. Яринич. – К. : Стандарт, 2005. – 302 с. [1]
2.	Соціальна відповідальність – відповідальність організації за вплив її рішень і діяльності на суспільство і довкілля через прозору і етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, здоров'ю і добробуту суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін; відповідає чинному законодавству і узгоджується з міжнародними нормами поведінки; інтегрована у діяльність всієї організації і реалізується нею на практиці взаємовідносин.	Міжнародний стандарт ISO 26000 «Соціальна відповідальність» [2]
3.	У широкому сенсі корпоративна соціальна відповідальність покриває питання відповідальності комерційних підприємств перед суспільством, у якому вони створені та діють.	Uddin, M. Three Dimensional Aspects of Corporate Social Responsibility [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kantakji.com/media/3450/z111.pdf [3]
4.	Корпоративна соціальна відповідальність – відповідальність підприємств за їх вплив на суспільство.	Corporate Social Responsibility (CSR) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility_en [4]

З наведених підходів до визначення змісту корпоративної соціальної відповідальності можна зробити висновок, що корпоративна соціальна відповідальність – це той напрямок діяльності підприємства, який спрямований на досягнення мети підприємства з урахуванням інтересів суспільства, тобто забезпечення такого способу ведення бізнесу, який би створював позитивні зміни суспільства, в якому функціонує той чи інший суб'єкт господарювання.

Світове товариство робить акцент на тому, що соціальна відповідальність є запорукою результативності діяльності компаній. З метою поширення та імплементації ідей соціальної відповідальності створено Глобальний договір ООН – ініціативу корпоративної відповідальності. Україна входить до складу учасників цього Договору, до договору приєднані 59 компаній України, серед яких громадські організації, бізнес-компанії, вищі навчальні заклади [5].

За даними звіту Business for Social Responsibility майбутнє лідерство бізнесу залежатиме від того, наскільки добрим є підхід компанії до наступних 3 системних змін (рис. 1), які мають вплив на стійкість підприємства.

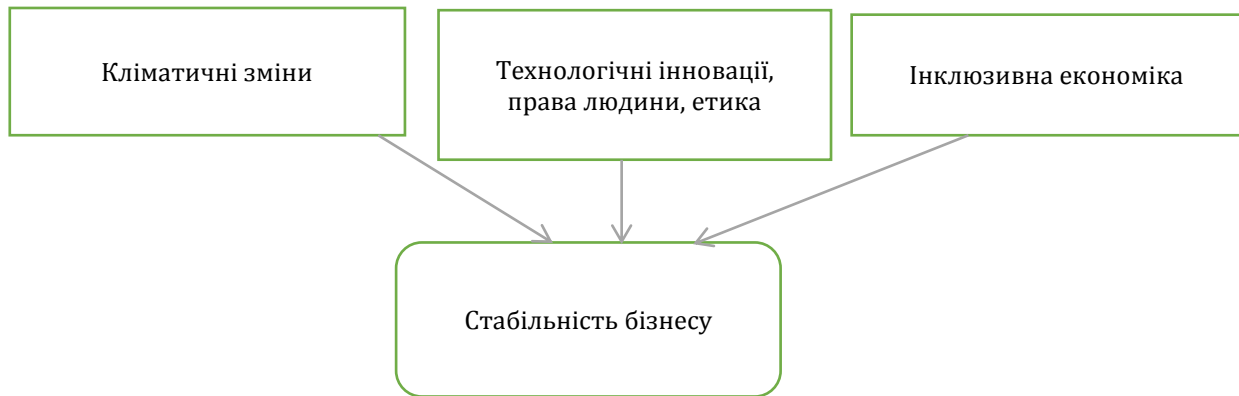

Рис. 1. Системні зміни, що впливають на стійкість підприємства

Виснажлива стосовно до природного середовища діяльність людей загострює питання кліматичних змін, природних змін, які будуть мати широкий спектр наслідків. Кожна людина, кожен суб'єкт господарювання повинен відповідально ставитись до оточуючого середовища як у разі діяльності, що має шкідливий характер, так і за його відсутності. Так, наприклад, діяльність підприємств нафтогазової галузі з видобутку нафти і газу поєднана з негативним впливом на атмосферне повітря, водне середовище, ґрунт тощо та потребує постійного контролю за рівнем шкідливого впливу та робот з його мінімізації. На противагу підприємства цієї ж галузі, які провадять діяльність з транспортування природного газу, не чинять негативного впливу, проте це не заперечує можливості проведення заходів з охорони природного середовища.

В умовах світу, що стрімко розвивається, бізнес відіграє ключову роль у питаннях взаємозв'язку технологічного розвитку та людини, її прав. Потужний тиск інновацій на суспільство має невизначений характер. Технологічний розвиток зазвичай є більш динамічним, ніж розвиток соціальних та законодавчих норм. Так існує невизначеність щодо наслідків упровадження технологій, які, з одного боку, мають на меті створення інструментів для вирішення гострих питань, а з іншого, за своєю сутністю потребують розробки правил та механізмів для забезпечення безпроблемного функціонування у взаємозв'язку з суспільством, оскільки нині світ занепокоєний питаннями, що штучний інтелект є загрозою для існування людства.

Не менше важливу роль мають виклики, пов'язані із заміною людської праці автоматизацією, нерівність доходів населення. Фундаментально важливим є створення якісної зайнятості, гарантування громадянам добробуту та життєздатного майбутнього. Ці позиції формують поняття «інклюзивної економіки».

Важливість урахування цих змін є необхідною як з точки зору ефективності окремого суб'єкта бізнесу, так і з точки зору визначення економічної життєздатності людей, громад та світу [6].

Протягом останніх років організації світу прагнуть будувати стратегію діяльності з урахуванням політики корпоративної соціальної відповідальності, переважно на основі міжнародного стандарту ISO 26000 «Соціальна відповідальність». Стандартом визначено ключові предмети, на які рекомендується спрямовувати соціальну відповідальність підприємств (рис. 2).

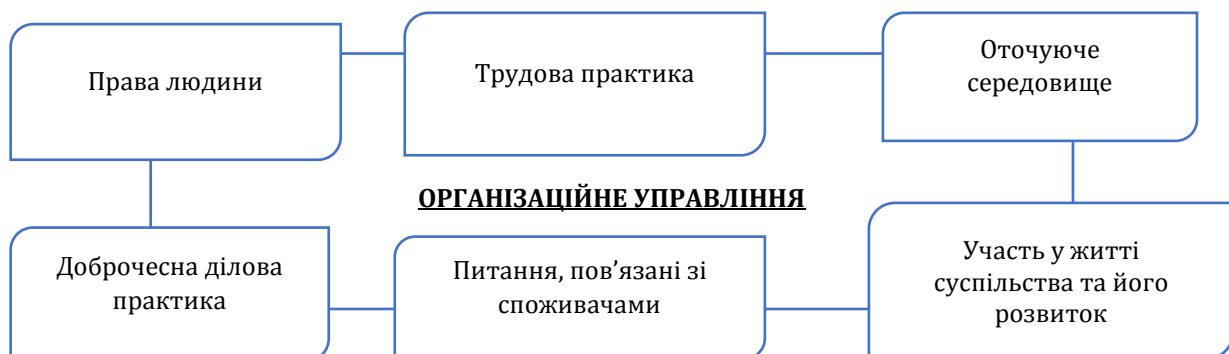

Рис. 2. Предмети соціальної відповідальності відповідно до ISO 26000

Із наявних напрямків упровадження соціальної відповідальності можна дійти висновку про те, що процес господарювання має багатогранний характер взаємозв'язків. Урахування зазначених аспектів має значний вплив як на результативність бізнесу, так і на добробут суспільства, оскільки вони стикаються один з одним.

У таблиці 2 наведено дані щодо корпоративної соціальної відповідальності підприємств нафтогазової галузі.

Таблиця 2. Упровадження положень корпоративної соціальної відповідальності підприємствами нафтогазової галузі

№ з/п	Назва підприємства	Вид діяльності	Політика корпоративної соціальної відповідальності
1.	«Газюні» («Nederlandse Gasunie»)	Транспортування природного та зеленого газу в Нідерландах та Північній Німеччині.	1. Суспільство та довкілля. 2. Стабільність розвитку. 3. Безпека та надійність постачань. 4. Баланс інтересів. 5. Управління ціноутворенням. 6. Добросовісність роботодавця [8].
2.	НАК «Нафтогаз України»	Розвідка та розробка родовищ, експлуатаційне та розвідувальне буріння, транспортування та зберігання нафти і газу, постачання природного і скрапленого газу споживачам.	1. Охорона довкілля 2. Охорона здоров'я 3. Безпека. 4. Права людини. 5. Взаємодія зі співробітниками. 6. Інші [9].
3.	«Укргаз-видобування»	Добування природного газу.	Інвестування в соціальні проекти: 1. Ремонт доріг. 2. Ремонт освітніх закладів. 3. Ремонт лікарень, будинків культури. 4. Будівництво/ремонт мереж (електро-, водо-, газопостачання). 5. Інші проекти. [10]
4.	ПАТ «Вінницягаз»	Розподіл та транспортування газу.	1. Підвищення кваліфікації робітників. 2. Інформування громадськості щодо безпеки та економічності використання природного палива у побуті. 3. Ювілейні виплати працівникам [11].

Кожна із зазначених у таблиці компаній певною мірою реалізує проекти, що класифікуються як корпоративна соціальна відповідальність. У таблиці 3 наведено аналіз відповідності політик компаній рекомендаціям ISO 26000.

Таблиця 3. Аналіз відповідності політик соціальної відповідальності компаній нафтогазової галузі рекомендаціям міжнародного стандарту ISO 26000

Складові соціальної відповідальності	«Nederlandse Gasunie»	НАК «Нафтогаз України»	«Укргазвидобування»	ПАТ «Вінницягаз»
Права людини	✓	✓	-	-
Трудова практика	✓	✓	✓	✓
Оточуюче середовище	✓	✓	✓	-
Добросовісна ділова практика	✓	✓	-	-
Питання, пов'язані зі споживачами	✓	✓	-	✓
Участь у житті суспільства та його розвиток	✓	✓	✓	✓

Офіційними джерелами інформації щодо діяльності компаній, представлених у таблиці 2, розкрита низка положень політики соціальної відповідальності. Найбільш повно міжнародному стандарту ISO 26000 «Соціальна відповідальність» відповідають нідерландська компанія з транспортування газу «Nederlandse Gasunie» та НАК «Нафтогаз України». Нідерландська компанія «Газюні», яка займається транспортуванням газу, в межах корпоративної соціальної відповідальності прагне до стабільного розвитку, який реалізується через діяльність підприємства, яка одночасно

враховує економічні та екологічні питання. Крім того, компанія спрямована на збалансоване співробітництво із зацікавленими сторонами, взаємодію з молоддю, підтримку спорту, освіти, культури. Для контролю за результатами проваджених дій щодо соціальної відповідальності компанія аналізує низку показників, наприклад, індекс частоти нещасних випадків, обсяг споживання газу, частка робітників жіночої та чоловічої статі, освіта робітників, обсяг інвестицій у дослідження тощо. Відповідно до річного звіту «Газюні» компанія у 2016 році здійснила:

- збільшення частки жінок у складі управлінського персоналу до 25 % (мета – 30 %);
- інвестиції 500 000 євро в Європейську Енергетичну Академію, метою чого є розробка, тестування, демонстрація інновацій з метою стимулювання економічної діяльності;
- зменшення зареєстрованих травм з 22 у 2015 р. до 19 у 2016 році.

Необхідно зазначити, що компанія співпрацює з такими організаціями, як Газова інфраструктура Європи, Європейська мережа операторів систем передачі газу, інші, цілями яких є:

1. Вирішення проблем газової інфраструктури, де інтереси користувачів у пріоритеті.
2. Розробка законодавчих актів, планів розвитку європейського газового ринку.
3. Підвищення рівня безпеки, покращення здоров'я, навколишнього середовища, сталого розвитку.

розвитку.

НАК «Нафтогаз України» є одним з ключових підприємств держави. Діяльність компанії першочергово ґрунтується на дотриманні вимог національного та міжнародного законодавства. Проте обумовленою вимогою сучасності є встановлення та дотримання певних внутрішніх принципів, на яких ґрунтується процес ведення бізнесу. НАК «Нафтогаз України» у своїй діяльності керується Кодексом корпоративної етики. Цей документ містить у собі 15 напрямків, які визначають політику підприємства в питаннях охорони навколишнього середовища, охорони здоров'я, взаємовідносин всередині підприємства та за його межами. Ключовою ідеєю застосування Кодексу корпоративної етики є позиціонування підприємства як соціально відповідального, такого, яке піклується не тільки за досягнення результатів, а й за спосіб їх досягнення. Кодексом етики НАК «Нафтогаз України» прописані положення щодо створення умов безпечної праці, дотримання норм законодавства з охорони довкілля, ведення бізнесу на засадах вільної конкуренції, дотримання прав людини та підтримка їх у процесі постійного самовдосконалення тощо. Проте звітами компанії не висвітлені позиції щодо врегулювання питань, пов'язаних зі споживачами природного газу.

ПАТ «Укргазвидобування» у своїй діяльності реалізує питання соціальної відповідальності через інвестування соціально значущих проектів: будівництво та ремонт лікарень, закладів освіти, інфраструктури регіонів країни. Компанією розроблена екологічна політика, в якій зазначені загрози природному середовищу та шляхи мінімізації шкідливого впливу. Однак компанія не висвітлює положення щодо діяльності з забезпечення прав людини, доброчесності ведення бізнесу, питань, пов'язаних зі споживачами.

ПАТ «Вінницязгаз» на міському та регіональному рівні проводить заходи, які спрямовані на постійне підвищення кваліфікації працівників аварійно-диспетчерських служб, інформування людей щодо особливостей використання природного газу у побуті. Більша частина напрямків, рекомендованих міжнародним стандартом із соціальної відповідальності, залишається невисвітленою. З одного боку, такий напрям, як охорона навколишнього середовища може бути відсутнім на цьому підприємстві, з огляду на те, що компанія не здійснює діяльності, що має шкідливий вплив на природу. Проте компанія може здійснювати заходи, які спрямовані на покращення природних умов, наприклад, озеленення території, залучення у процесі догляду за збереженням чистоти прилеглих територій, місць відпочинку тощо.

Через підвищену увагу до питань генерації економічного зростання особливе місце займає соціально-інклюзивний підхід. Рівень економічного розвитку країни прийнято вимірювати за допомогою такого показника, як ВВП на душу населення, який залишається базовим. Проте, хоча цей показник презентує національні результати економічної діяльності країни, підвищення ВВП не є достатнім для досягнення стабільності розвитку країни. Альтернативою показнику ВВП стає індекс інклюзивності розвитку, який входить до комплексу показників оцінки ефективності діяльності країни. Індекс інклюзивності розвитку – показник, який презентує такі критерії, за якими можливою стає оцінка громадянами економічного прогресу держави. До таких критеріїв, наприклад, відносять рівень доходів та багатства. У зв'язку з цим виникає потреба у забезпеченні та організації такого економічного розвитку, результати якого будуть відчутними для кожного громадянина країни, що і формує поняття «інклюзивна економіка».

З огляду на вищенаведене необхідним є підвищення рівня відповідальності перед громадянами країни як на державному рівні, так і на рівні кожного окремого суб'єкта господарювання. Досягнення такого результату першочергово базується на такій складовій корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, як відповідальність перед працівниками.

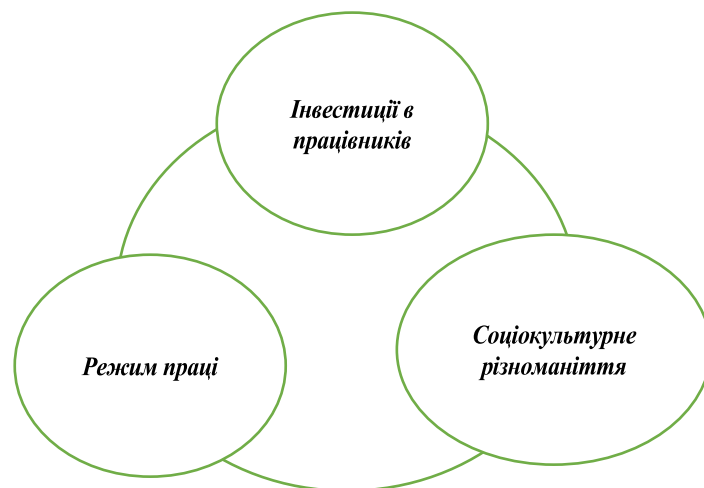

Рис. 3. Складові соціальної відповідальності перед робітниками компанії «Газюні»

Компанія «Газюні» будує взаємовідносини з працівниками з урахуванням підходів, які класифікують як соціально відповідальні. Компанія інвестує в професійний розвиток своїх працівників (підвищення кваліфікації), забезпечує комфортні умови праці, зокрема гнучкий графік, який дозволяє працівникам знаходити баланс між особистим життям та роботою, прагне до створення рівних умов працівників різних соціокультурних груп (рис. 3). За таких напрямків, працівники мають змогу постійного розвитку, належних умов праці, оптимального комбінування режиму праці та відпочинку, бути задіяними у різних ланках робіт незалежно від статі або соціокультурних особливостей.

НАК «Нафтогаз України» за результатами діяльності у 2016 р. здійснила певні інвестиції в програми, які присвячені корпоративній соціальній відповідальності, зокрема у таблиці 3 наведено показники щодо компанії як відповідального роботодавця.

Таблиця 3. Обсяг інвестицій у людський капітал НАК «Нафтогаз України»

Складові людського капіталу, в які інвестує підприємство	Показники, що характеризують заходи, присвячені персоналу, 2016 р.
Розвиток та соціальне забезпечення працівників	1,8 млрд грн
Безпечні умови праці	391,9 млн грн
Кваліфіковані спеціалісти	19643 співробітників підвищили кваліфікацію
Конкурентоспроможна заробітна плата	на 71 % вище у зіставленні із зарплатою у промисловості України

**За даними звітності компанії.*

НАК «Нафтогаз України» впроваджує політику, спрямовану на підвищення рівня професійної підготовки персоналу і розвиток кадрового потенціалу. Аналіз показників таблиці можна здійснити через відсоткове зіставлення із взаємопов'язаними показниками: витрати компанії на соціальне забезпечення працівників складають 17 % у зіставленні з витратами на оплату праці; 26 % всіх працівників компанії підвищили свою кваліфікацію. Таким чином, компанія реалізує програми із забезпечення робітникам достойних умов праці, заробітної плати, гарантій та пільг, що має визначальну місце серед інструментів досягнення ефективності функціонування компанії та нафтогазової галузі.

Без сумніву, напрямки соціально відповідальної поведінки, що окреслені вище, грають важливу роль як для підприємства, так і для суспільства. Проте впровадження корпоративної соціальної відповідальності та підтримка її на довгострокових засадах має низку гострих питань. Так дослідження особливостей діяльності підприємства у рамках соціальної відповідальності презентує наступні бар'єри, що потребують подолання при прийнятті рішення щодо реалізації стратегії відповідального підприємства [12; 13]:

1. Прийняття рішення щодо реалізації цілей корпоративної соціальної відповідальності потребує планування фінансування, з огляду на що можливим стає усвідомлення обсягу дій, оцінка реальності можливостей, тривалість соціально відповідальних дій.

2. Хоча соціально спрямовані дії мають позитивний вплив на підприємство (покращення мікроклімату, отримання привілеїв від органів влади, підвищення іміджу тощо), такі дії мають

витратний характер, зменшуючи рівень прибутковості підприємства. Витрати на соціальну відповідальність потребують компенсування, джерелом чого може виступати прибуток або підвищення цін на виготовлену продукцію.

3. Відсутність досвіду підприємств щодо особливостей вирішення соціальних питань потребує залучення відповідних фахівців, що також пов'язано з певним підвищенням обсягу витрат.

4. Недостатній рівень визначеності щодо необхідності соціальної відповідальності, з огляду на відповідність між понесеними витратами та отриманими перевагами.

Таким чином, через існування певних перешкод у створенні напрямків соціально відповідальної діяльності підприємства необхідним є постійний системний аналіз такої діяльності, починаючи від етапу планування та завершуючи етапом оцінки отриманих результатів. Для досягнення цієї мети необхідною є оцінка можливостей підприємства з фінансування соціально відповідальних проектів, зіставлення понесених витрат та отриманих результатів, контроль за збереженням балансу між рівнем витрат на зазначену діяльність та джерелами їх компенсування, оскільки значні витрати, що компенсуються за рахунок прибутку або підвищення цін, збільшують ризик втрати прибутковості, привабливості, довіри до підприємства.

Оскільки впровадження діяльності, що класифікується як соціально відповідальна, за своїм характером є багатоаспектним процесом, який має переваги та недоліки, потребує певного аналізу при побудові стратегії підприємства в напрямку корпоративної соціальної відповідальності, зокрема, це може бути реалізоване за допомогою SWOT-аналізу. Ідентифікація сильних та слабких сторін, можливостей та загроз в управлінні корпоративною соціальною відповідальністю дозволяє виявити існуючий рівень результатів від інвестицій у соціальні проекти, оцінити ризики, що виникають у процесі реалізації соціально відповідальної складової стратегії підприємства, усвідомити наявні загрози та можливості для провадження зазначеного виду діяльності. Таким чином SWOT-аналіз надає управлінському персоналу структуровану систему інформації, на основі якої можуть ухвалюватись управлінські рішення щодо вживання заходів для підвищення ефективності соціальної діяльності з урахуванням та регулюванням наявних ризиків та загроз.

У таблиці 4 наведено SWOT-аналіз корпоративної соціальної відповідальності ПАТ «Вінницягаз».

Таблиця 4. SWOT-аналіз корпоративної соціальної відповідальності ПАТ «Вінницягаз»

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<p>1. Наявність проектів, що мають соціальне спрямування, зокрема проведення роз'яснювальних, консультаційних робіт щодо особливостей споживання газу для населення, підвищення кваліфікації працівників аварійно-диспетчерських служб тощо.</p> <p>2. Значні можливості підприємства, виходячи з його обсягу та ролі у регіоні, наприклад, партнерство з громадськими організаціями, ЗМІ.</p> <p>3. Мережевий характер підприємства надає можливість об'єднання у реалізації соціально відповідальної діяльності, обмін досвідом.</p>	<p>1. Епізодичний характер реалізації та оприлюднення соціальних проектів.</p> <p>2. Фінансування соціальних програм винятково за рахунок коштів підприємства.</p> <p>3. Відсутність інтеграції політики соціальної відповідальності у загальну стратегію підприємства.</p> <p>4. Незначний рівень співпраці у напрямку соціальної відповідальності з аналогічними підприємствами країни.</p>
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<p>1. Усвідомлення двоїстого характеру соціальної відповідальності, суть якого у взаємовигідному співробітництві залучених сторін.</p> <p>2. Створення нових та покращення існуючих взаємовідносин із організаціями регіону (бізнес-організаціями, громадськими організаціями, навчальними закладами тощо).</p> <p>3. Введення в загальну стратегію діяльності підприємства політики соціальної відповідальності.</p>	<p>1. Відсутність планування та оцінки реалізації соціальних проектів та їх впливу призводить до формування хибного уявлення щодо реалізації зазначених проектів.</p> <p>2. Фінансування соціальних проектів за рахунок підприємства може мати негативний вплив на рівень прибутковості підприємства.</p>

*Побудовано на основі [11], [13].

ПАТ «Вінницягаз» відіграє важливу роль у регіоні, оскільки займається постачанням газу побутовим та непобутовим споживачам, що є необхідним для підтримання потреб населення, підприємств. Обґрунтування потреби у реалізації програм корпоративної соціальної відповідальності повинно базуватися на усвідомленні важливості надаваних послуг широкому колу споживачів та

специфічного характеру таких послуг – постачання газу. Зазначене підприємство у своїй діяльності здійснює низку соціальних проєктів, які висвітлені на офіційному сайті підприємства. Проте на цьому етапі, з огляду на запропонований SWOT-аналіз, підприємство має як сильні сторони, так і слабкі, низку можливостей та загроз. Так, проаналізувавши позиції кожного з напрямків аналізу, необхідно зазначити, що ключовим питанням є планування та оцінка програм соціальної відповідальності, оскільки реалізація будь-якого соціального проєкту пов'язана як з отриманням переваг, так і з виникненням супутніх витрат, ризиків, які повинні передбачатися на етапі планування. Крім того, позиціонування підприємства як соціально відповідального потребує інтеграції соціальної політики у загальну стратегію.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Проаналізувавши підходи кожного підприємства до впровадження соціальної відповідальності, можна зробити висновки, що підприємства нафтогазового сектору України спрямовані на підтримку глобальних ідей щодо важливості соціальної відповідальності.

Обсяг корпоративної соціальної відповідальності на кожному окремому підприємстві значно відрізняється. Це обумовлено рівнем функціонування підприємств (міжнародний, національний, регіональний), можливостями та бажанням підприємств. Проте навіть підприємства мікрорівня створюють певний внесок у сталий розвиток регіонів, що знайде відображення й на національному рівні. Ведення бізнесу на засадах соціальної відповідальності є вимогою сучасності. Основна мета соціальної відповідальності – сприяння сталому розвитку кожної країни та світу загалом.

Через існування низки гострих питань сьогодні, роль бізнесу у їх вирішенні зростає. Нафтогазова Галузь має визначальний характер для економік різних держав загалом та для України зокрема. Обсяг діяльності таких підприємств є значним, а тому необхідним є постійний аналіз та урахування потенційних наслідків результатів їх діяльності. Оскільки головну роль на будь-якому підприємстві відіграє людина, компаніям вкрай важливо створювати відповідні умови для співробітників, що буде мати позитивні наслідки як для підприємства – підвищення ефективності, так і для людини як частини суспільства, добробут та життєздатність якого врешті-решт підвищують конкурентоспроможність країни, презентують її досягнення.

Організації всього світу визнають необхідність та переваги соціальної відповідальності. Діяльність підприємств з урахуванням питань екології, прав людини, чесного ведення бізнесу тощо спричиняють зростання довіри до таких підприємств з боку споживачів та їх потенційних партнерів, крім того, дотримання таких положень позитивно впливає на розвиток суспільства та країни загалом.

Попри переваги соціально відповідальної діяльності бізнесу, організація соціальних заходів пов'язана з вирішенням гострих питань, серед яких основним є питання компенсування витрат, понесених на реалізацію зазначеного виду діяльності. Отже, менеджмент підприємства, що ухвалює рішення про реалізацію напрямків соціальної відповідальності, повинен усвідомлювати необхідність постійного аналізу і контролю за понесеними витратами, джерелами їх фінансування та результатами такої діяльності.

Одним з інструментів аналізу проєктів соціальної відповідальності є SWOT-аналіз, який надає можливість сформулювати уявлення про стан корпоративної соціальної відповідальності, з огляду на наявні сильні та слабкі сторони, можливості та загрози. Результати цього аналізу є важливою частиною інформації для управлінського персоналу через усвідомлення існуючих переваг та недоліків, які є базою для прийняття рішень.

Список літератури

1. Котлер, Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. Лі; Пер. з англ. С. Яринич. – К.: Стандарт, 2005. – 302 с.
2. ISO 26000 – Social responsibility. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>.
3. Uddin M. Three Dimensional Aspects of Corporate Social Responsibility [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kantakji.com/media/3450/z111.pdf>.
4. Corporate Social Responsibility (CSR) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility_en.
5. United nations Global compact: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unglobalcompact.org/engage-locally/europe/ukraine>.
6. The future of sustainable business [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bsr.org/reports/BSR_The_Future_Sustainable_Business.pdf.
7. Річний звіт НКРЕКП 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_NKREKP_2016.pdf.
8. Корпоративная ответственность компании «Газюни» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gasunie.ru/corporate-responsibility>.

-
9. Кодекс корпоративної етики НАК «Нафтогаз України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.naftogaz.com/files/HR/Naftogaz-Code-Ethics.pdf>.
 10. Соціальна відповідальність «Укргазвидобування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ugv.com.ua/uk/page/socialna-vidpovidalnist>.
 11. Соціальні проекти ПАТ «Вінницязгаз» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vn.104.ua/ru/informacija-pro-kompaniju/sustainability>.
 12. Корпоративна соціальна відповідальність — це не лише видатки, а й користь. [Електронний ресурс] // Екологія підприємства. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://ecolog-ua.com/articles/korporatyvna-socialna-vidpovidalnist-ce-ne-lyshe-vydatky-y-koryst>.
 13. Річна інформація емітента цінних паперів за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.google.com/viewer?url=https://vn.104.ua/ru/files/23510>.
 14. CSR benefits and costs in a strategic approach [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://feaa.ucv.ro/annals/v1_2015/8%20-%20IConEC_2015_Munteanu_Gligor.pdf.

References

1. Kotler Ph. (2005). *Corporate social responsibility Doing the Most Good for Your Company and Your Cause*. Kyiv: Standart.
2. ISO 26000 – *Social responsibility*. Retrieved from: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>.
3. Uddin M. (2008). *Three Dimensional Aspects of Corporate Social Responsibility*. Retrieved from: <https://www.kantakji.com/media/3450/z111.pdf>.
4. *Corporate Social Responsibility (CSR)*. (2018). Retrieved from: [доступу: http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility_en](http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility_en).
5. *United nations Global compact*. (2018). Retrieved from: <https://www.unglobalcompact.org/engage-locally/europe/ukraine>.
6. *The future of sustainable business*. (2018). Retrieved from: https://www.bsr.org/reports/BSR_The_Future_Sustainable_Business.pdf.
7. *Richnyi zvit NKREKP 2016*. (2016). Retrieved from: http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_NKREKP_2016.pdf.
8. *Corporate social responsibility of Gasunie*. (2018). Retrieved from: <https://www.gasunie.ru/corporate-responsibility>.
9. *Kodeks korporatyvnoi etyky NAK «Naftohaz Ukrainy»*. (2018). Retrieved from: <http://www.naftogaz.com/files/HR/Naftogaz-Code-Ethics.pdf>.
10. *Sotsialna vidpovidalnist «Ukrahazvydobuvannia»*. (2018). Retrieved from: <http://ugv.com.ua/uk/page/socialna-vidpovidalnist>.
11. *Sotsialni proekty PAT «Vinnytsiahaz»*. (2018). Retrieved from: <https://vn.104.ua/ru/informacija-pro-kompaniju/sustainability>.
12. *Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist — tse ne lyshe vydatky, a y koryst*. (2018). Retrieved from: <http://ecolog-ua.com/articles/korporatyvna-socialna-vidpovidalnist-ce-ne-lyshe-vydatky-y-koryst>.
13. *Richna informatsiia emitenta tsinykh paperiv za 2017 rik*. (2017). Retrieved from: <https://docs.google.com/viewer?url=https://vn.104.ua/ru/files/23510>.
14. *CSR benefits and costs in a strategic approach*. (2015). Retrieved from: http://feaa.ucv.ro/annals/v1_2015/8%20-%20IConEC_2015_Munteanu_Gligor.pdf.

Стаття надійшла до редакції 08.06.2018 р.